

**Základní škola sv. Voršily v Olomouci
Aksamitova 6, 722 00 Olomouc**

Hrad Pernštejn

Závěrečná práce

Autoři: Markéta Kohoutová, Natalia Trajlinková

Třída: IX

Vedoucí práce: Mgr. Jana Pavlůsková

Olomouc 2015

Obsah

Úvod.....	3
1. Historie	4
2. Architektura	6
3. Geografické umístění	8
4. Současné využití.....	8
5. Pověsti	9
6. Závěr.....	10
7. Použitá literatura	11
8. Seznam obrázků	11
9. Résumé	11

Úvod

Už od malička jsme navštěvovaly hrady a zámky nejen v České republice. Tento koníček je nám blízký dodnes, ale chtěly jsme si také vyzkoušet, jestli dokážeme napsat jednoduchého průvodce po hradě.

Výběr cíle byl už od počátku jasný, krása Pernštejna nás už jako malé děti uchvátila natolik, že jsme neváhaly a ponořily se nejen do historie tohoto vznešeného hradu. Ani vzdálenost nás neodradila a společně jsme si vyjely na dlouhý výlet za jeho důkladnějším poznáním ...

Historie

Historický hrad Pernštejn byl postaven koncem 13. století před rokem 1285 Štěpánem III. původem z Medlova, který se po výstavbě hradu nazýval pánem z Pernštejna.

Jméno hradu Pernštejn je počestěnou verzí původního Bärenstein, což znamená „medvědí kámen, skála“.

Symbolem hradu je znak rodu Pernštejnů, v němž je vyobrazená černá zubří hlava s houžví provlečenou nozdrami. Znak byl poprvé použit roku 1220 a váže se k němu rodová legenda.

Praotec rodu Věnavá byl uhlíř, který lapil mohutného zuba, nozdrami mu provlékl houžev, dovedl ho ke králi a před královským zrakem ho zabil. Král uhlíře za jeho udatný čin povýšil na šlechtice.

Pernštejn nebyl jediný hrad, který rod vlastnil. Jelikož se ke konci 13. století rod pánů z Pernštejna rozrostl, bylo potřeba stavět další hrady a zakládat nová panství, která se postupně dělila mezi velké množství členů rodu. Tím začal rod v průběhu 14. století upadat do bezvýznamnosti. Poté co se rodová linie zúžila, Vilém I. († cca 1422/1426) zahájil nový vzestup rodu. Nabytím majetku a pevnou rukou vrátil svému rodu moc. Vilém získával peníze také pomocí loupežné družiny, která mu přinášela ukradené peníze.

Na počátku 15. století za dob husitských válek se rozrostly hradby i opevnění. Vilémův syn Jan I. (1420–1475) pokračoval v úspěšném rozšiřování rodového majetku. Díky svým schopnostem mohl nejenom hrad zdokonalit na své době přiměřenou vojenskou pevnost, ale také se zaměřit na vizáž hradu, aby byl uvnitř pokud možno pohodlný a při pohledu zvenčí působil esteticky příjemným dojmem.

To byl jenom začátek rozkvětu, na který navázal Janův syn Vilém II. (1475–1521). Za jeho vlády a také za vlády jeho syna Jana II. zvaného Bohatý (1521–1548) dosáhl Pernštejn největšího bohatství. Blaho netrvalo dlouho, jelikož vinou dluhů Vilémova syna Vratislava Nádherného (1548–1582) došlo k rozprodeji statků a později za Vratislavových synů k náhlému úpadku celého rodu a jeho vymření, když roku 1631 padl zchudlý Nádherného vnuk Vratislav Euseb z Pernštejna v bitvě u Tangermünde.

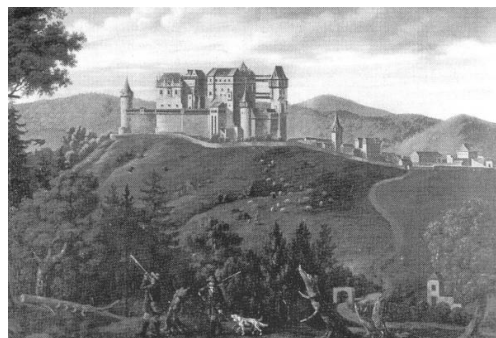
To už ale Pernštejn dávno Pernštejnům nepatřil. Roku 1596 musel být hrad prodán Pavlu Katarýnovi z Kataru. Hrad poté vystřídal řadu majitelů a na počátku třicetileté války spadá do rukou hrabat z Lichtenštejna-Kastelkornu, za jejichž vlády prošel hrad jen malými úpravami. V době švédského obléhání roku 1645 zůstal hrad díky statečnosti svých obránců neporušen a roku 1655 byl vyhlášen moravskou zemskou pevností.

Počátkem 18. století hrad převzal rod Stockhammerů. Tento rod nově povýšený do šlechtického stavu si dal velmi záležet na vzhledu Pernštejna a přestavoval místnosti podle dobového vkusu. Komnaty byly nově vyzdobeny, také proběhla velká úprava rytířského sálu. Od roku 1760 hrad již nevykonával funkci pevnosti, ale sloužil k reprezentačním účelům.

Na konci 18. století hrad opět přichází o své zadlužené majitele a je roku 1793 prodán v dražbě zeti posledního Stockhammera, hospodářsky zdatnému Františku Ignáci Schröffelovi z Mansbergu. Kvůli sňatku se Schröffelovou vnučkou získal hrad roku 1828 Vilém Mitrovský z Nemyšle. Mitrovští byli posledním šlechtickým rodem sídlícím na Pernštejně, využívali ale hrad pouze jako letní sídlo.

V té době se na podobě hradu nejvíce podepsal syn Viléma Mitrovského Vladimír I., který hrad zrekonstruoval. V roce 1945 Mitrovští o hrad přišli a Pernštejn se stává hradem státním.

Obr. 1: Znak Pernštejnů

Obr. 2: Hrad kolem roku 1557

Architektura

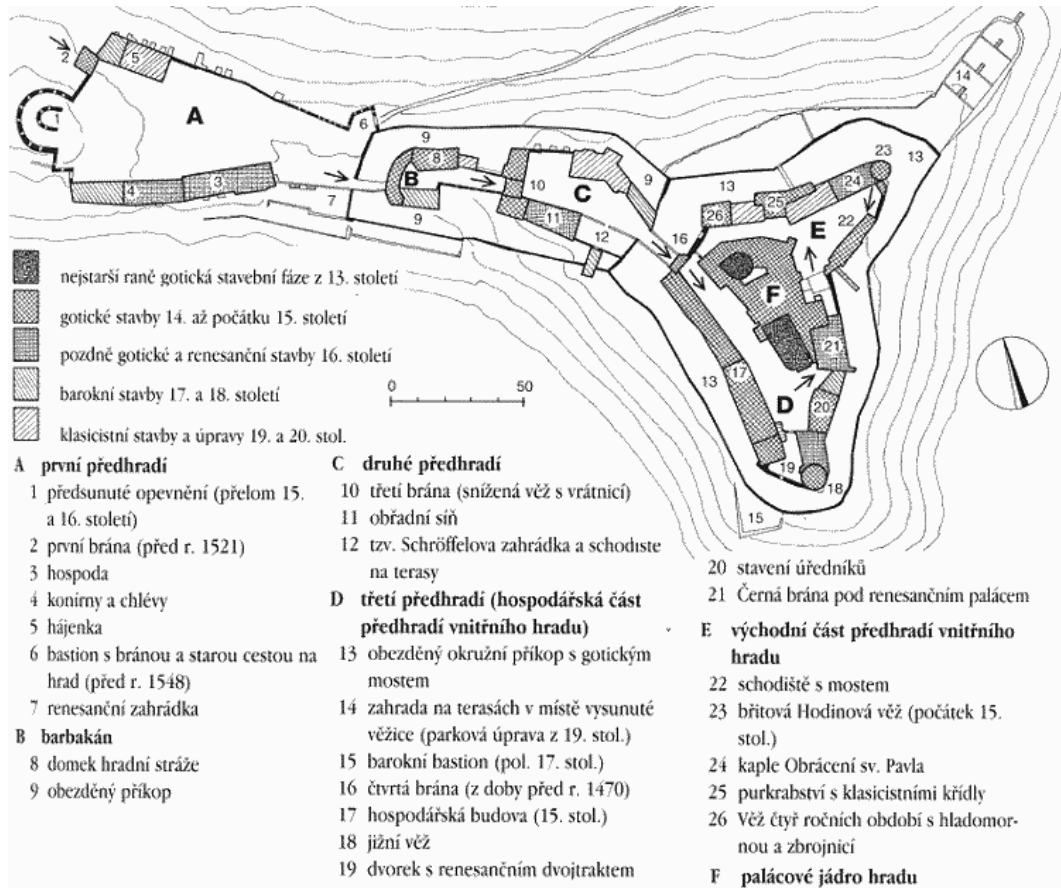
Štěpán z Medlova si vybral opravdu skvělé místo k uskutečnění svého úmyslu. Trasa přístupové cesty k hradu směrem k bráně prvního přehradí se používá od poloviny 16. století.

Goticko-renesanční branská věž stojí pod oblým předsunutým opevněním, které se skládá z podkovovité bašty a o něco pozdější obloukové zdi na okraji mělkého příkopu. Bašta byla údajně uzavřena a zastřešena roku 1557 a nutila obléhatele zaujmout postavení ve větší vzdálenosti.

První předhradí tvaru lichoběžníku má po bocích přistavené přízemní budovy a v jeho severovýchodním nároží stojí renesanční bastion s branou, do ní vede starší příjezdová cesta. Cesta dále pokračuje přes most s gotickými pilíři a barokními oblouky do tzv. barbakánu, předbrání, drobného opevnění, které chránilo přístup k bráně. Vstupní portál barbakánu má tvar oslího hřbetu, původní nápis nad branou byl nahrazen deskou Adama Lva Licka z Rýzmburku a jeho ženy Estery z roku 1604. Čelní zeď barbakánu je 5,5 m silná a obsahuje tři dělové komory. Je k ní připojena gotická strážnice. Rozsáhlý koridor sevřený hradbami směřoval k bráně druhého předhradí. Masivní vrata jsou pokryta plechem a dodnes můžeme vidět stopy kulek a úderů bodných zbraní.

Odolnost barbakánu zvyšoval příkop, který navazuje na okružní příkop kolem hradu. Cesta dále vede předhradím až ke gotickému jednoobloukovému mostu přes okružní příkop. Most vchází do vstupní čtvrté brány s věží, jejíž mramorový portál je opatřen padacím mostem. Brána vede do předhradí kolem vnitřního hradu.

Nejvyšším bodem paláce je věž Barborka, sloužící jako obranná věž proti dobyvatelům. Starší hradba obíhající nádvoří je zpevněna třemi věžemi. Na jihu leží okrouhlá věž Hláska, nad vchodem ční vysunutá hranolová věž, neboli Věž čtyř ročních období, která střeží čtvrtou bránu hradu. Součástí vnějšího opevnění je také Břítová věž, která už v době své výstavby nebyla stejného slohu jako zbytek hradu. Postupně byl hrad rozšiřován jen díky arkýřům, (takto bylo zvětšeno mnoho místností), jelikož přestavby na skále nebyli možné.

Obr. 3: Půdorys hradu

Obr. 4: Hranolová věž s arkýřem

Geografické umístění hradu

Překrásný a mohutný hrad Pernštejn leží v Hornosvratecké vrchovině, na dohled od cesty vedoucí z Tišnova na sever údolím Svratky. Tyčí se nad městečkem jménem Nedvědice. Poprvé je pod jménem Medvědice zmiňováno k roku 1350, ale jistě bude starší. Nikdy sice nebylo přímou součástí hradu, ale samozřejmě s ním bylo úzce spjato, mělo totiž funkci hospodářského zázemí hradu.

Hrad je ze tří stran krytý příkrými svahy. Přístupová cesta vede pouze ze severu po hřebeni, který klesá, zužuje se a pak pozvolna v bezprostřední blízkosti hradeb začíná mírně stoupat a znovu se rozšiřuje, takže poskytuje dostatek místa hradnímu jádru a přitom zúženou část nebylo těžké přehradit obrannou zdí. Do sedla před hradbami, nad nímž se mírně zvedá hradní vrch, vede původní přístupová cesta z Nedvědic, vedoucí poblíž zmíněného tisu. Pernštejn má tedy velice dobrou strategickou polohu, je postaven na místě, které neumožňuje nepříteli přijít z více stran. Možná i díky tomu nebyl hrad dobyt ani při obléhání švédským vojskem.

Pod hradem ve skále je jezírko, které je zásobováno nevysychajícím pramenem. Příroda se tak postarala o zdroj pitné vody a tím ještě zpečetila nedobytnost hradu. Toto jezírko je dnes bohužel zastavěno hradními budovami.

My můžeme být jen rádi, že ke zhlédnutí Pernštejna nemusíme hrad dobýt, ale stačí si zajet na výlet a hrad si prohlédnout i s podrobným výkladem historie.

Současné využití hradu

Hrad Pernštejn spadá geograficky pod Jihomoravský kraj. Krajský úřad často využívá krásu a kouzelnou atmosféru hradu k pořádání různých výstav, oslav, víkendových akcí atd. Část prostor si můžete také pronajmout, takže pokud chcete prožít svatbu jako princezna, máte příležitost...

Hrad patří mezi průměrně až nadprůměrně navštěvované hrady a zámky v republice, je tedy potřeba ho stále udržovat, opravovat a také v rámci památkářských možností uzpůsobovat potřebám současné společnosti. Jedna z posledních akcí byla zaměřena na výstavbu nového parkoviště.

Na hradě naposledy hořelo roku 2005, kdy shořely střechy tzv. sýpek, sloužících tehdy jako skladiště.

I když v Jihomoravském kraji není hrad Pernštejn jediným turistickým cílem (velkou konkurencí je např. zámek Lednice nebo hrad Bítov), obhájil pěkné místo v žebříčku návštěvnosti.

Pověsti

Stejně jako každý hrad má i Pernštejn své pověsti a strašidla.

Komorná Eliška a zrcadlo

Kdysi dávno žila na hradě krásná komorná Eliška. Neustále se vzhlížela v zrcadle a česala si své dlouhé vlasy. Zanedbávala práci, jelikož všechnen svůj čas trávila před zrcadlem.

Jednou v neděli se Eliška tak dlouho fintila, že promeškala celou mši svatou. Přišel na to starý mnich, vešel do její komůrky, a když ji našel opět před zrcadlem, velice se rozhněval. Elišce to však bylo jedno a ještě se na něj obořila, ať se stará o sebe. Mnich ztratil všechnu trpělivost a krásnou Elišku proklel. Nebohá Eliška se propadla do země a od té doby ji nikdo nikdy neviděl.

A co zrcadlo? Dodnes na hradě visí a každá dívka, která se do něj podívá, do roka a do dne zoškliví.

Bílá paní

Při jednom z obléhání se hradní pán Žibřid, potomek uhlíře Věnavy, rozhodl vydat hrad bez boje. Jeho dceři se tento zbabělý čin nelíbil a pokusila se otci plán zhatit. Bohužel se o tom otec dozvěděl a dívku chladnokrevně a nemilosrdně zabil.

Později svého činu litoval a nechal ji slavnostně pohřbít do krypty hradní kaple. Po pohřbu se začal po hradě toulat přízrak dívčí postavy.

Po hradbách se procházel až do smrti posledního potomka rodu Pernštejnů.

O tisu

Jednoho dne se starý poutník vracel z dlouhé poutě podél řeky Svratky. Narazil na skalnatou horu, na které pracovali zedníci, horníci, kopáči a tesaři.

Když se dozvěděl, že na oné hoře má stát hrad, zhrozil se a pravil: „Na té skále nikdy nemůže vyrůst hrad.“

Zedníci jen mávli rukou a odvětili: „Stavíme z kamene a ne z tvé víry.“

Poutník vzal svou hůl z tisového dřeva, o kterou se celou cestu opíral, a zarazil ji do kamenné sutě: „To se spíše tato stará hůl uchytlí, než byste vy postavili hrad na tak příkré skále.“ Ani nečekal na odpověď, otočil se na patě a pokračoval v cestě.

K údivu stavitelů se na jaře poutníková hůl doopravdy uchytila a vyrostl z ní jedinečný mladý tis.

Na Pernštejně se věří, že osud tisu je spojen s hradem. Pokud tis zahyne, zkáza hradu bude neodvratně následovat.

Závěr

Byly doby, kdy naši zemi vládli mocní králové, po zahradách běhaly něžné princezny a o jejich ruce žádali nejmocnější vladaři. A právě do těchto kouzelných dob nás vtáhl honosný hrad Pernštejn.

Pro nás nejdůležitějším účelem bylo, aby nás práce jednak bavila, jednak nám umožnila získat nové vědomosti a předat je těm, kdo hrad neznají. Zatímco před více než měsícem bychom o tomto hradě nevěděly skoro nic, teď bychom dokázaly o jeho minulosti a současnosti stručně povyprávět.

Použitá literatura

JANÁČEK, Josef – LOUDA, Jiří: *České erby*. Praha : Albatros 1988. 368 s., zde s. 224–225.

PLAČEK, Miroslav: *Ilustrovaná encyklopedie moravských hradů, hrádků a tvrzí*. Praha : Libri 2001. 768 s., zde s. 473–481.

ŠKRABAL, Jakub Z.: *Pernštejn*. Libice nad Cidlinou : Gloriet b. d. [16 s.]

Seznam obrázků

- 1) Znak Pernštejnů. JANÁČEK J. – LOUDA J.: *České erby*, s. 224.
- 2) Hrad kolem roku 1557. <http://zena-in.cz/clanek/pohadkovy-hrad-pernstejn>
- 3) Půdorys hradu. <http://hrady.dejiny.cz/pernstejn/pernstejn01.htm>
- 4) Hranolová věž s arkýřem. Foto Markéta Kohoutová.

Résumé

This is the work about The Pernštejn Castle, founded between 1270–1285 by Stephen III, lord of Medlov. The castle is situated in the north-west part of the Upper-Svratka Highland, not too distant from the town Bystřice nad Pernštejnem. The castle was the seat of lords of Pernštejn, one of the most powerful noble families not only in Moravia, but also in Bohemia (deceased 1631). Placed on the top of steep hill, it represented typical medieval fortress, which was never conquered by the enemy. In the era of renaissance it became comfortable castle.